

EL MICALET GALÀCTIC

Propostes didàctiques Cròniques d'un rei

Elaborades per Joan Andrés

CRÒNIQUES D'UN REI

DESCRIPCIÓ

Autor: Víctor Labrado

Dibuixos: Francesc Santana

Edicions Bromera / Alzira, 2008

Col·lecció: «EL MICALET GALÀCTIC», núm. 136

Sèrie Blanca

Format: 13 x 20,5 cm, 192 pàg.

Enquadració en rústica. Impressió en blanc i negre.

Edat: a partir de 12 anys.

La vida i l'obra del rei Jaume I i la llegenda dels primers valencians, són la raó de ser d'aquest llibre, que recrea *El llibre dels fets* amb un llenguatge actual, senzill i enriquidor, cosa que el fa doblement atractiu per als joves lectors: d'una banda endinsar-se en la pròpia història i d'altra una lectura fàcil i agradable.

RESUM ARGUMENTAL

En *Cròniques d'un rei*, trobareu una breu adaptació d'una part dels *Llibre dels fets*, o Crònica de Jaume I, que comprén des del naixement del rei fins a la conquesta de València i l'assentament cristià a les seues terres.

Per obrir boca, l'autor ens porta fins a la porta de l'Almoina de la catedral de València, per contemplar els catorze caps de pedra que recorden la llegenda de les donzelles lleidatanes, cosa que li dona peu per a iniciar el relat i entrar de ple en la història, que no és altra que la narració de la vida i els fets de Jaume I.

El llibre està dividit en dues parts: en la primera l'autor destaca les especials circumstàncies del naixement de l'infant Jaume, fill de Pere I el Catòlic i Maria de Montpeller; com li van triar el nom, els atemptats soferts poc després del seu naixement (ambdós fets, forjadors de l'inici de la llegenda del rei); els primers anys de reclusió al castell de Montsó, a conseqüència de la mort de son pare a la batalla de Muret a mans de Simó de Montfort; dels anys d'aprenentatge del jove infant, especialment reflectits en l'episodi de l'ermità, que li dóna bons consells sobre com tractar la cobdícia dels barons; de les lluites dels nobles contra el rei i dels mateixos nobles entre ells; de com el rei aprofita les ensenyances rebudes i la divisió entre els senyors feudals per a sotmetre'ls a la seua autoritat. Aquesta part del llibre finalitza amb la coronació del rei, produïda a Saragossa.

A la segona part se'ns narra una part del regnat de Jaume I, gens fàcil al principi a causa de les noves bandositats i mala fe de la noblesa, que s'aprofita de la joventut del rei per a intentar llevar-li el poder, arribant fins i tot a empresonar-lo, i de com aquest reïx d'aquesta situació fins a sotmetre'ls i convertir-se en el senyor indiscutible al qual tots els nobles li han de retre obediència. La narració continua explicant-nos com, una vegada aconseguida la pau interior, seguiran els dos fets més importants del seu regnat: la conquesta de Mallorca i la de València. Se'ns descriuen també les circumstàncies que les motivaren, els principals fets d'armes de les dues campanyes com també les conseqüències que tingueren tant per al rei mateix com per a la noblesa i els ciutadans que les habitaven, mostrant sobretot la magnanimitat del rei enfront de la mesquinesa dels barons i que desembocaren en el naixement dels regnes de Mallorca i València.

El llibre finalitza tornant a l'inici, és a dir, reprenent la llegenda de les donzelles lleidatanes i de la difícil convivència entre els repobladors.

TEMA I INTERÉS DEL LLIBRE

Cròniques d'un rei és un bon exemple de com donar a la lectura la dimensió lúdica, atractiva i crítica que cal, per tal que la lectura esdevinga un acte voluntari, tant dins com fora de l'aula, i al mateix temps siga una font més de plaer i d'adquisició de coneixements. L'interés de l'obra es fonamenta, a més del que acabem d'explicar, en el fet de posar a l'abast dels lectors més joves la vida i els fets del rei Jaume I.

A més, dos aspectes complementaris augmenten encara més l'interés d'aquest llibre: d'una banda el seu estil, que aproxima els lectors a la forma narrativa dels temps que relata, però amb un llenguatge modern que el fa fàcilment comprensible i, d'altra banda, que ens dóna una visió de la història crítica i constructiva, ja que no idealitza ni els personatges ni les seues obres, sinó que les presenta des de la seua vessant més humana. Igualment, els continguts del llibre ens permetran treballar en classe, entre molts altres, temes tan importants com:

- Els recursos expressius i narratius que usa l'autor per explicar-nos la història.
- Debate críticament al voltant d'elements com ara: la valentia, l'orgull, el castic, el perdó, la venjança, la traïció, etc.
- El valor de la pròpia història i l'estima per la seua cultura. Sentiments i emocions que produeixen.
- Analitzar i entendre les formes de vida medievals i comparar-les amb les actuals.
- La difícil convivència entre ètnies diferents, buscant formes de fer-la viable a partir d'exemples històrics.
- Les relacions entre governants i governats. Anàlisi des del punt de vista del món medieval i de l'actual.
- Totes les formes són lícites per a aconseguir el poder?
- La presència de la religió en la societat civil de l'edat mitjana i en la societat actual.

–Les arrels històriques dels valencians i la seua pervivència en la societat actual.

L'AUTOR

Víctor Labrado va nèixer el 1956 a Sueca (Ribera Baixa). Llicenciat en Filologia Catalana, combina la tasca de professor de secundària amb la d'escriptor. Entre la seua producció literària per a adults cal destacar les novel·les *Cabrera*, *La mestra*, *La guerra de quatre* i *Quan anàvem a l'estraperlo*. També és autor de la biografia il·lustrada *Jaume I, el naixement d'un poble* i del llibre d'investigació *El segle valencià* (premi d'assaig de la Mancomunitat de la Ribera Alta, 2007). En el camp de la literatura infantil i juvenil és autor del volum en gran format *Llegendes valencianes* i del que avui presentem *Cròniques d'un rei*.

L'IL·LUSTRADOR

Francesc Santana (Picassent, 1956) és llicenciat en Belles Arts des de l'any 1981. Ha realitzat viatges d'estudis per Europa i ha exposat internacionalment la seua obra. Com a il·lustrador, ha treballat per a diverses editorials i publicacions periòdiques. Els seus dibuixos reflecteixen unes característiques molt personals entre les quals destaquen el detallisme realista i un tractament accentuat dels aspectes humorístics. Trobareu mostres del seu treball a *Àlex & Cia. Delinqüents*; *Àlex & Cia. Detectius*; *M'én vaig de casa!*, *No sigues bajoca!*, *Lull de la mòmia* o *Cagadets de por*. A més de *Cròniques d'un rei*, també ha col·laborat amb Víctor Labrado il·lustrant el recull *Llegendes valencianes*.

SUGGERIMENTS DIDÀCTICS I METODOLÒGICS

Educar en l'hàbit lector no és una tasca que s'haja de fer exclusivament dintre de les classes de llengua i literatura. La pedagogia actual basa una bona part de la seua metodologia en les actuacions interdisciplinars, que fan possible que els diferents sabers s'interrelacionen i tinguen sentit per a l'alumnat, cosa que no sol ocórrer quan oferim els sabers de forma aïllada i fora de context. Així una programació adequada buscarà lectures que, al mateix temps que promoguen l'interés per la lectura, siguen capaces d'oferir els continguts d'altres àrees del coneixement. En aquest sentit, aquesta proposta didàctica vol ser una ajuda per al professorat que pretén introduir els alumnes en el món literari i en el coneixement d'un temps històric determinat. Qui fou Jaume I i quins fets passaren durant el seu regnat? Com influí aquest regnat en els actuals valencians i valencianes? Quines terres foren les pròpies del rei Jaume I? Ajudar a descobrir-ho d'una manera alhora eficaç, rigorosa i lúdica serà una tasca a la qual ens ajudarà la lectura de *Cròniques d'un rei*.

Però si volem que l'alumnat s'acoste a la lectura i al saber en general, aquest fet no haurà de suposar només una imposició per part del professorat. Únicament aconseguirem reeixir en aquesta tasca si aconseguim que l'alumnat s'acoste voluntàriament i, a més, s'ho passe bé. Per tant, unes propostes didàctiques no s'han de convertir en una finalitat en elles mateixes sinó que han de ser un punt de partida, una eina de motivació que ens permeta oferir-los experiències estimulants i satisfactòries alhora que els faça reflexionar sobre els coneixements, els sentiments i les emocions que els pugua aportar la lectura d'un llibre.

Per aquest motiu, les propostes didàctiques d'aquesta col·lecció es presenten separades del llibre de lectura, per deixar al criteri de la mestra o del mestre la possibilitat d'usar-les una vegada llegida la història. Encara que les propostes han estat

elaborades pensant en el currículum escolar del primer cicle d'educació secundària obligatòria, fóra convenient triar, entre els exercicis i jocs proposats, els més adequats per a cada nivell, com també els més adients a les necessitats, els gustos i els interessos dels alumnes de la classe. Per les mateixes raons, aquestes propostes de treball poden ser obviades, ampliades o modificades en qualsevol aspecte.

En aquestes propostes didàctiques, s'ha inclòs una sèrie d'activitats que facilitaran l'anàlisi literària de l'obra i, en aquest sentit, es proposen uns exercicis que analitzen l'estructura, el narrador, l'estil i els personatges de la narració, sempre amb activitats escaients a l'etapa evolutiva de l'alumne, intentant aconseguir un equilibri entre l'activitat instructiva i la lúdica.

Però com que sabem que no hi ha fórmules màgiques ni cap estratègia amb la qual ens puguem sentir completament segurs en el nostre treball, hem d'intentar, en el dia a dia de la classe, crear les millors condicions perquè la trobada d'un alumne amb un llibre siga com més positiva millor. És per això que us proposem que la lectura d'aquest llibre es programe a principi de curs pensant en la diada del 9 d'Octubre i que es faça conjuntament entre diversos cursos del mateix nivell, si n'hi ha, o entre cursos de dos o tres nivells pròxims.

La proposta concreta consistiria a programar i celebrar conjuntament entre els diferents grups de l'ESO del centre, la diada del 9 d'Octubre, una representació teatral de diversos moments de la vida i obra del rei Jaume I, com ara les circumstàncies del naixement, els atemptats, els ensenyaments de l'ermità, la presó del rei, la coronació, la conquesta de València, la llegenda de les donzelles lleidatanes, etc., de manera que cada grup de secundària s'hauria d'elaborar el seu propi text basant-se en la lectura de *Cròniques d'un rei*, passant a un text teatral un text narratiu, amb la qual cosa estem treballant l'expressió escrita i, dintre d'aquesta, les diferents modalitats de tipologia textual. Tanmateix, això

implicaria que cada grup hauria de fer una lectura acurada del llibre per no descontextualitzar l'obra i, una vegada llegit, cada grup proposaria la part de la vida del rei que voldria representar, amb la qual cosa estem treballant tots els camps que abraça la lectura: velocitat, comprensió, entonació, etc.

Una vegada posats d'acord en quina part de la vida del rei representaria cada grup, el pas següent seria entrar de ple en la tasca, la qual cosa implicaria un treball coordinat entre les diverses classes i les diverses àrees ja que, com tots sabem, posar en escena una obra de teatre no solament és cosa dels actors i actrius que la representen, sinó també de dibuixants, dissenyadors, encarregats de l'atrezzo, il·luminadors, encarregats del vestuari, guionistes, directors, etc. Açò facilitaria la participació de tot l'alumnat dels diferents grups i induiria a treballar les habilitats socials dels grups, ja que haurien de posar-se d'acord sobre qui s'encarrega de cada cosa, com també posar en comú els resultats del seu treball i arribar a acords consensuats, perquè l'obra tinga l'èxit que tots desitgen. I encara més, si tenim entre l'alumnat algun membre d'algun grup de teatre de la localitat o del mateix centre, podem donar major protagonisme als alumnes, cosa que ells agrairan i estarem reafirmant la seua autoestima.

Estem segurs que la lectura de *Cròniques d'un rei* proporcionarà a qualsevol educador o educadora, a més de les que us hem proposat, un font inesgotable d'idees per a treballar l'animació lectora, i aconseguir que la lectura siga una font de plaer i de desenvolupament de totes les capacitats intel·lectuals de l'alumnat.

SOLUCIÓ A ALGUNES DE LES ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

ACTIVITAT 1:

Historiografia: estudi bibliogràfic i crític dels escrits sobre la història i les seues fonts.

ACTIVITAT 2:

1. Crònica de Jaume I.
2. Crònica de Bernat Desclot.
3. Crònica de Ramon Muntaner.
4. Crònica de Pere el Cerimoniós.

ACTIVITAT 6:

Possibles llocs a localitzar:

Montpeller, Saragossa, Muret, Montsó, Barcelona, Mallorca, València...

ACTIVITAT 9:

1			E	R	M	I	T	À			M	O	N	T	F	O	R	T	
2	M	A	R	I	A		D	E		M	O	N	T	P	E	L	L	E	R
3	V	A	S	S	A	L	L			S	E	N	Y	E	R	A			
4	N	U	N	O		S	A	N	Ç			A	H	O	N	É	S		
5			S	A	R	A	G	O	S	S	A			S	E	T	G	E	
6	T	E	M	P	L	E			Z	A	Y	Y	A	N			R	E	I
7		9		O	C	T	U	B	R	E		1	2	3	8				

PROPOSTES DE TREBALL*

(MATERIAL FOTOCOPIABLE)

* L'editor autoritza la reproducció d'aquestes *Propostes de treball* amb finalitat didàctica, però recorda que no és permesa la reproducció, per fotocòpia o qualsevol altre mitjà, del llibre a què es refereixen.

A) FITXA DE LECTURA

TÍTOL DE L'OBRA:

AUTORA:

DIBUIXOS:

EDICIONS BROMERA

COL·LECCIÓ: NÚM.:

1. Explica breument quin és el contingut de l'obra.

.....
.....
.....
.....
.....

2. Trobes que *Cròniques d'un rei* és un llibre diferent d'altres que has conegut anteriorment? Raona per què.

.....
.....
.....
.....

3. Selecciona els tres moments de la vida de Jaume I que més t'han impressionat.

1.

.....
.....

2.

.....
.....

3.

.....
.....

4. Imagina que t'encarreguen una coberta diferent per il·lustrar *Cròniques d'un rei*. Dibuixa en un full l'escena que trobes més representativa. Compara-la amb el dels teus companys i companyes i comenteu entre totes i tots per què l'heu representada així.

5. Si hagueres de recomanar l'obra a un company o companya, què li diries?

.....
.....
.....

B) ESTUDI I ANÀLISI DE L'OBRA

1. L'estructura

1.1. Els relats de caràcter narratiu solen desenvolupar-se seguint l'esquema d'**introducció, nus i desenllaç**. Creus que *Cròniques d'un rei* presenta aquesta estructura clàssica? Raona la teua resposta.

.....
.....
.....

1.2. Com deus haver observat, el llibre comença amb un capítol introductori i acaba amb un final íntimament relacionats.
–De què tracten aquests capítols?

.....
.....

–Per què creus que ho fa així l'autor?

.....
.....

1.3. Si l'autor conta la història d'una manera ordenada segons passa en el temps, es diu que la narració és lineal. En canvi si presenta salts en el temps es diu que la narració és fragmentària. Com classificaries la narració de *Cròniques d'un rei*? Quins elements del text has trobat al llarg de la lectura que confirmen la teua elecció? Escriu-ne algun.

.....

.....

.....

.....

.....

1.4. La narració de *Cròniques d'un rei* està feta a la manera de les cròniques antigues. Saps què és una crònica? Si no ho saps, busca informació i explica què és.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. *El narrador*

El narrador és la persona o persones encarregades de contar una història als lectors. Per aconseguir-ho, presenta els personatges i explica les accions de cadascun d'ells. Hi ha diversos tipus de narradors:

Narrador protagonista, si narra la seua pròpia història. En aquest cas la contarà en primera persona.

Narrador testimoni, narra la història des de la primera persona però sense ser el personatge principal, només descrivint els fets que li han passat a un altre protagonista des del seu punt de vista.

2.1. De quin tipus diries que és el narrador de *Cròniques d'un rei*? Per què?

.....
.....

Escriu un breu fragment del text que justifique la teua resposta.

.....
.....
.....
.....

2.2. Torna a escriure aquest fragment del llibre, pensant que ets el rei Jaume I i, per tant, l'hauràs d'escriure a la manera del «narrador protagonista».

Aquelles bones paraules tampoc no tranquil·litzaven el rei Jaume, però ell tampoc no sabia com negar-los allò que li demanaven i, així com els barons volien, entraren tots a Saragossa on el rei els va voler convidar a sopar dins el seu palau per celebrar la bona amistat que, deien, novament hi havia entre ells.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. L'estil

L'estil és la forma peculiar d'escriure que té cada autor o autora i que afecta tots els aspectes de l'obra: tema, caracterització dels personatges, lèxic, forma de descriure, ús dels recursos lingüístics, etc.

3.1. Creus que a *Cròniques d'un rei* es fa ús d'un llenguatge viu i popular clar i concís o per contra és enrevessat i difícil d'entendre? Raona la teua resposta.

.....
.....
.....

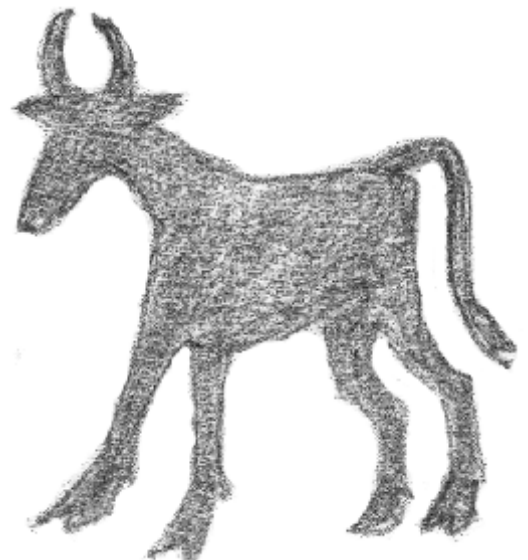
3.2. Els objectius de l'autor consisteixen a deixar constància d'uns fets que passaren en un temps històric determinat. Creus que ho ha aconseguit? Per què?

.....
.....
.....

3.3. Quina finalitat penses que tenen les breus línies en cursiva que escriu l'autor a l'inici de cada capítol?

.....
.....
.....

L'autor per tal de fer més comprensible el text utilitza el recurs de les expressions populars.

3.4. Sabries explicar el significat d'aquestes?

Fer el gallet:

.....

Fer una cosa a fi de bé:

.....

Esmunyir-se com una anguila:

.....

Ser bo d'armes:

.....

Ara prova d'utilitzar-les tu mateix i escriu una frase amb cadascuna d'elles.

.....

.....

.....

.....

3.5. Busca altres expressions semblants al text i escriu-les explicant el que signifiquen.

.....

.....

.....

.....

4. *Els personatges*

Segons el grau de participació en els fets, els personatges es classifiquen en principals o protagonistes i secundaris.

4.1. Qui és el protagonista de *Cròniques d'un rei*?

.....

4.2. Quins trets físics i psicològics destacaries del rei Jaume I?

.....

.....

4.3. Altres protagonistes de la història són els anomenats «barons». Saps què significava en aquella època el terme baró? Busca informació i escriu qui eren els barons i quin paper tingueren dins l'ordre social medieval.

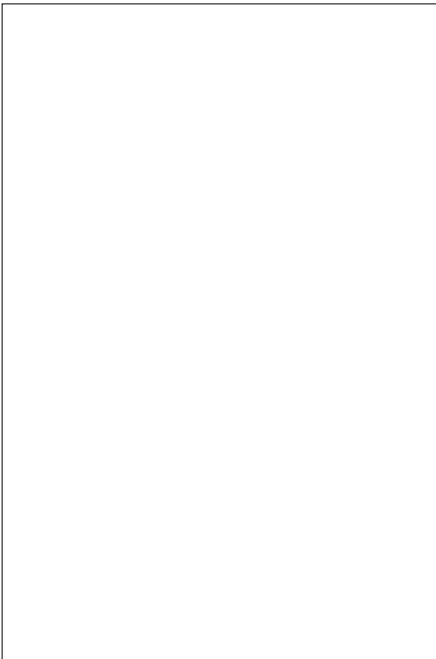
.....
.....
.....
.....

4.4. Escriu de major a menor importància els quatre personatges que, al teu parer i a banda del personatge principal, tenen més protagonisme en el relat.

1.
2.
3.
4.

4.5. A la pàgina 20, l'autor descriu el rei Jaume I. Ara sigues tu l'autor i descriu el personatge que més t'haja interessat del llibre. Quan hages acabat, dibuixa'l com te l'imagines.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

1. *Cròniques d'un rei* està basat en el *Llibre del fets* o Crònica de Jaume I. Les primeres cròniques apareixen al segle XII i recullen relats històrics de la vida dels reis i són l'inici de la historiografia. Ara informa't i explica: què és la historiografia?

.....

.....

.....

.....

2. D'entre les cròniques més conegudes en la nostra llengua, en destaquen quatre: la Crònica de Bernat Desclot, la Crònica de Pere el Cerimoniós, la Crònica de Jaume I i la Crònica de Ramon Muntaner. Busca informació i ordena-les cronològicament.

1

2

3

4

3. Saps quin rei va succeir Jaume I com a rei de València? Escriu dos fets que et semblen importants dels que es van produir durant el seu regnat.

.....

.....

.....

4. Què penses de l'actitud que tenien els nobles respecte a Jaume I? Penses que era justa? Per què?

.....

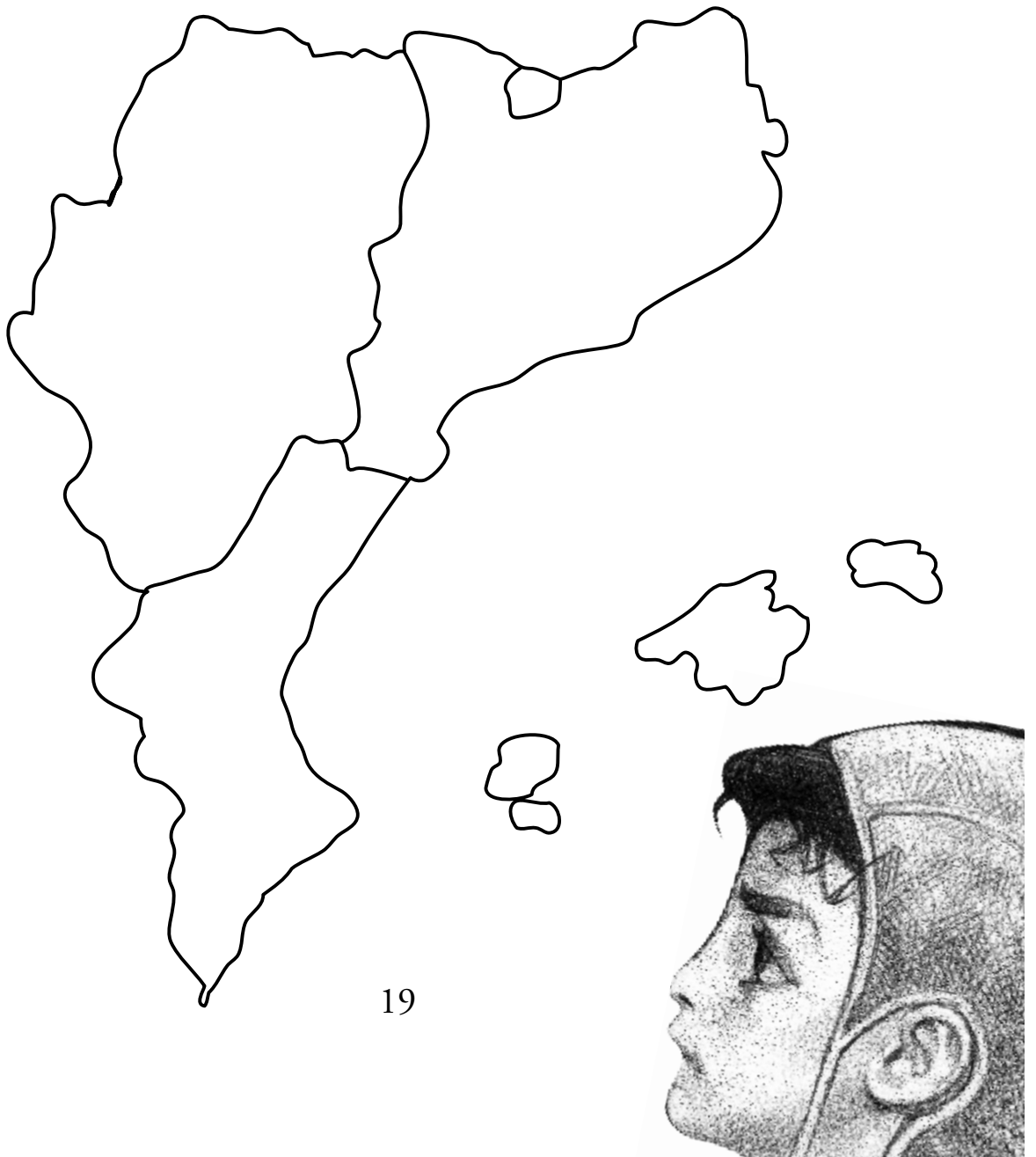
.....

.....

5. Al text apareixen moltes paraules que eren molt usades en l'edat mitjana i que ara no són d'ús freqüent. Fixa't en aquestes. Busca al diccionari les que no conegues i escriu al teu quadern un text on les utilitzes totes.

Conjurats, cavaller, barons, prohoms, prelats, hereu, percaçar, infantar, ardit, esgarrinxar, traginer, alfarrassa, matadegolla i fonèvol.

6. Busca en un atlas i localitza els principals topònims que apareixen a la novel·la i així tindràs clar on se situa geogràficament l'acció del relat. Després assenyala en aquest mapa mut els cinc llocs que al teu parer siguen els més significatius.

8. Recordes les circumstàncies del naixement de Jaume I? Per què creus que era tan important per a un rei tindre un hereu?

.....

9. Amagades en aquest trencaclosques es troben les solucions a les preguntes que apareixen més avall. Podràs obtenir-les recomponent el trencaclosques. Et serviran com a pistes les definicions, els quadres negres i algunes lletres.

1			E											F				
2							D	E										
3	V													R				
4				O				Ç								S		
5							G											E
6			M							Y								
7									E									

1. Personatge molt vell que viu solitari al bosc i dona consells al rei. Cognom de qui va matar el rei Pere el Catòlic.
2. Mare de Jaume I.
3. Es diu de qui deu obediència a un senyor feudal. Bandera de Jaume I.
4. Fill del comte del Rosselló. Cognom del baró que va tenir mala fi.
5. Ciutat on va ser coronat Jaume I. Encerclament per motius bèl·lics d'una ciutat o una fortalesa.
6. Orde religiós de monjos guerrers que educaren Jaume I en els primers anys de vida. Rei musulmà de València. Títol de Jaume I.
7. Dia, mes i any de l'entrada del rei Jaume I a València.

10. Com deus haver descobert, el dia que el rei Jaume I va entrar a València és el 9 d'octubre i per això els valencians i valencianes celebrem la nostra diada cada any en aquesta data. Ara dibuixa en un full A3, un cartell anunciador de la festa i posa a la part de baix quins actes prepararies tu per celebrar-la.

11. Ara diverti-vos en grup. Ajunteu-vos sis o set companys i companyes i escriviu un paratge de la vida de Jaume I per a la ràdio. Primer trieu la part de la seua vida que voleu narrar, després penseu en els personatges necessaris i l'ambient on s'ha de desenvolupar l'acció. Tot seguit decidiu qui ha de ser el narrador o narradora i qui dramatitzarà els diàlegs dels personatges. A continuació escriviu el relat i enregistreu-lo en una casset amb les vostres veus. No us oblideu de buscar una música apropiada i els efectes especials necessaris per a crear una ambientació pròpia de l'edat mitjana. Finalment deixeu que la resta de la classe la senta i que us comente la seua opinió.

Propostes didàctiques referides al llibre
Cròniques d'un rei (ISBN: 978-84-9824-333-8)

© Edicions Bromera, SL
Polígon Industrial 1 - 46600 Alzira
www.bromera.com

© Víctor Labrado, 2008
Dibuixos de Francesc Santana